

Müesses Nizamın Dünya Barışı ve İstikrarına Etkisi

UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI ÖRNEĞİ

Mehmet ÖZSOY
Şube Müdürü, İller İdaresi
Genel Müdürlüğü,

Bu çalışmada ortaya konulan görüşler yazara ait olup herhangi bir kurumsal değerlendirmeyi içermemektedir.

GİRİŞ

Rusya Federasyonu askerlerinin 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna topraklarına girmesiyle başlayan; Ruslara göre “operasyon”, Batılı ülkeler ve Türkiye’ye göre “savaş” olarak nitelendirilen silahlı çatışma süreci (bundan böyle “savaş” olarak ifade edilecektir), dünya barışını ve istikrarını olumsuz yönde etkilemekte, yeryüzünün geleceğini daha da belirsizliklerle dolu bir hale sokmaktadır. Nitekim 3. Dünya Savaşı ve nükleer savaş söylemlerinin sıkça duyulduğu bir ortamda, kuruluş amacı ve görevi dünya barışını ihdas etmek ve sürdürmek olan Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi’nin çözüm noktasında çaresiz ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Bundan başka, öncesinde ve savaşla

birlikte başta Avrupa ve dünyanın değişik ülkelerine Ukrayna’dan milyonları bulan kitlesel göç hareketleri başlamış ve bu durum azalarak da olsa devam etmektedir. Savaş süreci ve uluslararası camia tarafından Rusya’ya karşı ortaya konulan geniş kapsamlı ekonomik ve mali yaptırımlar; Türkiye gibi enerjide dışı bağımlı ülkeleri ekonomik yönden ve pek çok açıdan olumsuz etkilemektedir.

Bu çalışmada, kurulu düzen anlamına gelen “müesses nizam”ın, dünya barışı ve istikrarına etkisini Ukrayna-Rusya Savaşı

özelinde çok boyutlu analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda anılan savaşın sebepleri ortaya konulacak, müesses nizamın birçok unsurlarından biri olan BM Güvenlik Konseyinin, mevcut krizin yönetilmesinde etkisiz kalması neden-sonuç bağlamında irdelenecektir. Müesses nizamın önemli bir parçası olan ve aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) bir dış politika aracı olduğu görüntüsü veren Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) izlediği genişleme stratejisi ve politikalarının yaşanan savaşın çıkmasındaki yeri ve önemine vurgu yapılacaktır. ABD'nin başını çektiği Batı ittifakının savaşın başlamışıyla birlikte izlediği politika üzerinde durulacak, tek küresel güç olma vizyonu bulunan ve yaşanan bu son kriz ortamını fırsata çevirmeye çalışan ABD'nin tesis etmeye çalıştığı yeni müesses nizam anlamaya çalışılacaktır. Bir buçuk milyara yakın nüfusu ve dev ekonomisiyle müesses nizamın bir başka unsuru olan küresel güç Çin Halk Cumhuriyeti'nin savaş sürecindeki duruşu değerlendirilecektir. Öncesinde ve savaş sürecinde Türkiye'nin izlediği dış politika ve oynadığı rol incelenecek, savaşan ülkelerle Türkiye'nin ilişkileri değişik perspektiften ele alınacaktır. Çalışmanın sonunda genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra daha barışçıl, istikrarlı ve müreffeh bir dünya düzeni için önerilere yer verilecektir. Çalışma; giriş, birinci, ikinci ve üçüncü bölüm ile sonuç bölümünden oluşmaktadır.

1. BÖLÜM: UKRAYNA-RUSYA SAVAŞININ SEBEPLERİ VE SAVAŞAN ÜLKELERE ETKİSİ

1.1. Savaşın Sebepleri

Ukrayna-Rusya Savaşının dünya kamuoyu ile paylaşılan sebeplerine geçmeden önce, altında YATAN sorunun, ikinci bölümde detaylı bir

biçimde ele alınacak olan, çağımız "müesses nizamı"nın yapısından kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Büyük resmi görebilmek için söz konusu kurulu düzeni ve onu oluşturan unsurları anlamak gerekir.

Savaşın bilinen sebeplerine gelince, meselenin temelinde Rusya'nın güvenlik kaygılarının yattığı, yapılan açıklamalardan ve müzakere görüşmelerinden anlaşılmaktadır. Ukrayna'nın güneydoğusunda bulunan Donbass bölgesinin Luhansk ve Donetsk şehirlerinde yaşayan ayrılıkçı Ruslarla Ukrayna güvenlik güçleri arasında yıllarca süregelen çatışmalar, anılan güvenlik kaygılarının bir boyutunu oluştururken Ukrayna'nın, NATO'ya üye olma isteği, meselenin diğer boyutunu meydana getirmektedir. NATO tarafından Rusya'nın kuşatılması, Luhansk ve Donetsk'teki Rus kökenlilerinin Ukraynalı askerler ile çatışma durumu; Rusya tarafından kendi güvenliği için bir tehdit ve risk unsuru olarak değerlendirilmektedir. Rusya'nın istediği; Ukrayna'nın özellikle NA-

Rus ordusu savaş süresince büyük bir itibar kaybına uğramıştır. Ukrayna silahlı kuvvetlerine kıyasla kat be kat üstün olan Rus silahlı kuvvetleri; yaşadığı kayıplardan ve uyguladığı hatalı taktiklerden dolayı kâğıttan kaplan olarak nitelendirilmektedir.

NATO tarafından Rusya'nın kuşatılması, Luhansk ve Donetsk'teki Rus kökenlilerinin Ukraynalı askerler ile çatışma durumu; Rusya tarafından kendi güvenliği için bir tehdit ve risk unsuru olarak değerlendirmektedir.

TO'ya üye olma talebinden vazgeçmesi, silahsızlandırılarak Avusturya örneğinde olduğu gibi tarafsız bir ülke statüsüne kavuşturulması, Luhansk ve Donetsk'in resmi olarak Ukrayna tarafından bağımsızlığının tanınması ve Kırım'ın Rusya toprağı olarak kabul edilmesi, Ukrayna'da Rusça dili ve kültürünün serbestçe kullanımına ve yaşatılmasına izin verilmesi, Nazizm'in kınanması ve onunla mücadele edilmesi olarak özetlenebilir. Bilindiği üzere, bahsi geçen taleplerinin karşılanmadığı gerekçesi ile Rus silahlı kuvvetlerince Ukrayna topraklarına girilerek savaşın fitili ateşlenmiştir.

1.2. Savaşın Rusya ve Ukrayna'ya Etkisi

İlk başlarda bu kadar ileriye gidebileceği otoritelerce öngörülme-yen Rusya'nın, silahlı güçleriyle Ukrayna topraklarına girmesinin Rus imajı ve algısında olumsuz etki yaratmıştır. Birkaç ülke hariç, dünyanın genelinde Ruslar işgalci ve saldırgan olarak tanımlanırken, Ukraynalılar ülkesini savunan mazlum bir halk olarak görülmektedir. Çatışma hali; iyi ile kötünün savaşı olarak tanımlanmaktadır. Rus ordusu savaş süresince büyük bir itibar kaybına uğramıştır. Ukray-

Batılı devletler Ukrayna ve Rusya Savaşı ile birlikte yeni ve büyük bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmışlardır.

na silahlı kuvvetlerine kıyasla kat be kat üstün olan Rus silahlı kuvvetleri; yaşadığı kayıplardan ve uyguladığı hatalı taktiklerden dolayı kâğıttan kaplan olarak nitelendirilmektedir. Savaşın planlanandan uzun sürmesi Rus devletine ve halkına, ekonomik ve pek çok bakımdan önemli bir yük getirmektedir. Batı ittifakının başını çektiği uluslararası camia tarafından uygulanan ekonomik ve mali yaptırımların Rusya'da radikal gelişmelere yol açabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Bahsi geçen kökten değişikliklerin demokratik veya daha otokratik bir nitelik kazanmasına göre, Rusya'da yaşanabilecek olası değişiklikler, dünya barışı ve istikrarını farklı yönlerde etkileyebilecektir. Son olarak, dünyanın pek çok ülkesinde Ruslara yönelik ayrımcılık, nefret söylemi ve şiddet hareketlerinde artış yaşanmaktadır. Öyle ki; yaptırımların etkisiyle kimi Batılı ülkelerde Rus yazarların eserleri kütüphanelerden kaldırılırken, bazı Batılı ülkelerde görev yapan Rus sanatçıların işlerine son verilmiş **(1)**, Almanya'da bir hastane Rus ve Belaruslu hastaları kabul etmeme kararı almıştır **(2)**. Savaş yanlısı veya karşıtı olduğuna bakılmaksızın, Batı'da adeta bir Rus avı başlatılmıştır. Son olarak Rusya, Avrupa Konseyi üyeliğinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır.

Meselenin Ukrayna ayağı daha vahimdir. Ukrayna topraklarının 2014 yılında Kırım ile başlayan işgaline, bugün ülkenin birçok bölgesini içine alacak şekilde Rus silahlı kuvvetleri

tarafından devam edilmektedir. 18 Mart 2022 tarihi itibarıyla 10 milyon Ukraynalı, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmış, bu sayının 3.5 milyonu Ukrayna'ya komşu ülkelere ve dünyanın değişik memleketlerine göç etmiş **(3)**, aileler parçalanmış, çatışmalar sırasında ülke içinde kalan binlerce sivil, hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır. Ukrayna beşerî kaynaklarını kaybetmekle kalmamış, ülkenin altyapısı, sanayi kuruluşları, enerji tesisleri ve sivil yerleşim yerleri Rus bombardımanı ve diğer ateş unsurlarıyla tahrip edilerek büyük ölçüde kullanılamaz hale gelmiştir. Ukraynalılar yaşanan bu acıları ve travmaları uzun yıllar belleklerinden silemeyeceklerdir. Nefret ve kin tohumları kuşaktan kuşağa aktararak ilişkilere uzun yıllar damgasını vuracaktır. Bununla birlikte savaş, Ukraynalılarda millet olma bilincini ve duygusunu güçlendirmiştir. Benzer şekilde Ukraynalıların, ülkelerini savunma noktasında sergiledikleri onurlu duruşu ve liderleri Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelenskyy'nin (Volodimir Zelenski şeklinde okunur) Batılı parlamento ve uluslararası kuruluşlara hitaben yaptığı konuşmalar uluslararası toplumda müspet etki yaratmıştır. Bununla birlikte, Ukrayna izlediği savaş taktiği gereği veya ülkeyi savunma refleksinin bir sonucu olarak 3. Dünya Savaşına yol açabilecek birtakım taleplerde bulunmuştur. Ukrayna, savaşın ba-

Rusya ve Ukrayna,
paralı asker
konumundaki
yabancı veya gönüllü
savaşçıları ülkelerine
davet ederek
vekâlet savaşlarını
başlatmışlardır.

şından itibaren NATO'dan savaşa dâhil olmasını talep etmiş, akabinde ABD, AB ve NATO'dan Ukrayna hava sahasının uçuşa yasak bölge ilan edilmesini istemiştir. Çok riskli bulunan bu iki talep kabul görmemiştir. Bunun yerine, ABD ve bazı Batılı ülke ve kuruluşlardan Ukrayna'ya yapılan silah, mühimmat, istihbarat desteği ve para yardımı artışı gidilmiştir. Bu itibarla yaşanan bu savaşa, "Rusya-Batılı ülkeler savaşı", demek pek de yanlış bir saptama olmayacaktır.

Savaş sona erdikten sonra Rusya ve Ukrayna arasında bir barış anlaşması imzalanabilecek mi? İmzalanacak ise bunun içeriği nasıl şekillenecek? Barış masası dışında kalan ABD ve diğer Batılı ülkeler kalıcı bir barışın oluşturulmasına destek verecekler mi? Bu konularda bir tahminde bulunmak şu aşamada zordur. Kolayca anlaşmaya varılabilecek konular olduğu gibi, toprak ve egemenlikten vazgeçmeyi gerektirecek hususlarda uzlaşma sağlamak pek mümkün görünmemektedir. Fakat unutulmamalıdır ki; "En iyi ve en kalıcı barış antlaşması, taraflardan hiçbirinin tam olarak memnun kalmadığı antlaşmadır." Ayrıca, "En kötü barış en iyi savaştan daha iyidir."

Rusya ve Ukrayna, paralı asker konumundaki yabancı veya gönüllü savaşçıları ülkelere davet ederek vekâlet savaşlarını başlatmışlardır. Bu türden savaşlara imkân tanınması; bölgesel ve küresel güvenlik ve istikrara risk ve tehdit oluşturabileceğinden uluslararası toplum tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Afganistan, Libya, Suriye ve diğer ülkelerde yaşanan vekâlet savaşlarında gelinen nokta bugün herkesin malumudur.

1.3. Savaşın Diğer Devletlere, Dünya Ekonomisine ve İstikrarına Etkisi

Batılı devletler Ukrayna ve Rusya Savaşı ile birlikte yeni ve büyük bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmış-

lardır. Polonya başta olmak üzere Almanya, Romanya, Slovakya, Bulgaristan gibi AB üyesi ülkelerin yanı sıra Rusya, Moldova, İngiltere, ABD ve Kanada gibi memleketlere kitlesel göç hareketleri yaşanmış ve bu durum azalmakla birlikte devam etmektedir. Irak, Suriye, Afganistan ve Libya gibi Orta Doğu ve Asya-Afrika orijinli göçlerde görüldüğü gibi, birçok Ukraynalı göçmenin hedef ülkesi Almanya olduğundan, ilerleyen dönemlerde bu konuda Almanya ve AB içinde sosyo-ekonomik temelli büyük sorun ve tartışmaların yaşanması kuvvetle muhtemeldir.

Savaşın da etkisiyle Brent petrolün varil fiyatı dünya piyasalarında 140 Amerikan Dolarına dayanmış, doğalgazın fiyatında rekor artış yaşanmış, tarım ürünlerinin yanı sıra pek çok emtia fiyatında meydana gelen artışlar, tüketicilerin alım gücünü olumsuz etkilemiştir. Bunun bir sonucu olarak, doğalgazda Rusya'ya bağımlılığı azaltmak için Batılı ülkeler enerji temininde çeşitliliğini artırmak ve alternatif tedarik yolları bulmak için yeni arayışlara yönelmişlerdir.

Başta Federal Almanya olmak üzere Batılı ülkeler savunma harcamalarını önemli ölçüde artırmaya karar vermişlerdir. Almanya'nın, ayıracağı 100 milyar Avroluk savunma harcaması içinde ABD'den satın alacağı birçok F-35 savaş uçağının bulunduğunu ifade edilmektedir.

2. BÖLÜM: MÜESSES NİZAMIN UKRAYNA-RUSYA SAVAŞINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Barışın veya savaşın, refahın veya yoksulluğun, istikrarın veya kaosun, adaletin veya haksızlığın dünya üzerinde hâkim kılınmasında müesses nizam ve onun unsurlarının belirleyici bir etkisi ve rolü bulunmaktadır. Bu çalışmada "Müesses Nizam" kavramından; dünyaya hâkim olan kurulu

bir yapılanmadan, bir düzenden söz edilmektedir. Söz konusu yapılanmanın veya düzenin varlığını sürdürmesini sağlayan ABD, Rusya ve Çin gibi "küresel güçler"; BM ve AB gibi "global ve bölgesel kuruluşlar"; Şanghay İşbirliği Örgütü gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren "ittifaklar"; evrensel değerleri ve hukuk normlarını içinde barındıran "değerler sistemi" ile diğer belirleyici unsurlar bulunmaktadır. Bahsi geçen düzenin veya yapılanmanın unsurları kendi içlerinde ve birbirleriyle karmaşık, girift ilişkiler ağı ile bağlıdır.

İnsanlık tarihinde her çağın kendine has bir müesses nizamı olmuştur. Çoğunlukla söz konusu oluşumlar, doğası gereği statükocu bir niteliğe bürünmüştür. Dünya savaşları, büyük salgın hastalıkları ve göçler, doğal afetler ve büyük ekonomik buhranlar dışında kalan olaylar ve gelişmeler, sözü edilen yapı üzerinde fazla etkili olamamaktadır. Müesses nizamlar arasında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da söz konusudur. Benzerlikler; dünyadaki kaynakların adil ve dengeli dağıtılmaması, sömüren ve sömürülen ikili bir yapının başat rol oynaması, güçlülerin tehdidine ve tecavüzüne karşı güçsüzleri koruyacak sürdürülebilir ve etkili bir sistemin kurulamaması, üstünlerin hukuku yerine hukukun üstünlüğünün hâkim kılınmaması gibi, dünya barışını ve istikrarını yakından ilgilendiren temel konularda kendini göstermektedir. Buna mukabil farklılıklar ise; yukarıda bahsedilen unsurlar noktasında kendini göstermektedir. Örneğin iki dünya savaşı arası dönemde müesses nizamın unsurları arasında küresel güç olarak İngiltere, Fransa, Nazi Almanyası, Japonya ve Faşist İtalya gibi sömürgeci ülkeler ön plana çıkarken, evrensel örgüt noktasında, günümüz Birleşmiş Milletler Örgütü'nün selevi olan Milletler Cemiyeti varlığını sürdürmekteydi.

İnsanlık tarihinde her çağın kendine has bir müesses nizamı olmuştur. Çoğunlukla söz konusu oluşumlar, doğası gereği statükocu bir niteliğe bürünmüştür.

Bu bölümde, çağımız müesses nizamının, Ukrayna-Rusya savaşındaki yeri ve önemi; nizamın başlıca unsurları üzerinden analiz edilecektir.

2.1. BM Güvenlik Konseyinin, Ukrayna-Rusya Savaşının Ortaya Çıkmasında ve Yönetilmesinde Etkisiz Kalmasının Neden-Sonuç Bağlamında İncelenmesi

Dünya barışının tesis edilmesinde ve sürdürülmesinde 5'i daim ve veto yetkisini haiz 15 üyeli BM Güvenlik Konseyi (Konsey olarak anılacak), yapısal sorunlarından dolayı Ukrayna-Rusya Savaşının ortaya çıkmasında ve yönetilmesinde etkisiz ve yetersiz kalmıştır. Savaşın taraflarından biri olan mütecaviz Rusya'nın, Konseyin daimî üyeleri arasında bulunması; sistemi kilitleyerek işlemez hale getirmiş, adeta tuz kokmuştur. İkinci Dünya Savaşının akabinde savaşın galip devletleri tarafından kurulan yapının, bugün Ukrayna-Rusya krizinde olduğu gibi, savaşan taraflardan birinin, veto yetkisini elinde bulunduran ülkelerden biri olabileceğinin öngörülmemesi kabul edilebilir bir durum değildir. Silahlı çatışmanın tarafları arasında daimî üyelerin bulunmadığı durumlarda söz konusu sistemin işleyebildiği görülmektedir. Buna yakın tarihten Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs'a düzenlediği Barış Harekâtı, İran-İrak Savaşı, Irak lideri Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali örnek olarak verilebilir.

Dünya bugün üç kutuplu bir görünüm arz etmektedir. Yerkürede yaşananlar, büyük ölçüde bu küresel güçlerin etrafında cereyan etmektedir.

Dünya veya bölgesel barış ve istikrarını tehlikeye sokabilecek kriz durumlarında Konseyin daimî üyelerinin doğrudan dahli olmasa bile, pek çok nedenden dolayı çatışmaları sonlandırmada Konseyin yetersiz kaldığına tanık olunmaktadır. Bundan dolayı, birçok otoritenin kabul ettiği halde söyleyemediği, ancak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'ın müteaddit kereler yüksek tondan dile getirdiği "Dünya 5'ten Büyüktür" söylemi; bu ihtiyacın bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Konseyin daimi üyelik yapısında köklü değişiklikler gerçekleştirilemediği müddetçe, adil ve dengeli bir düzen kurulamadığı

Tek kutuplu bir dünya düzenini kurma, müesses nizamda tek söz sahibi olma sürecinde ABD'nin önemli bir dış politika aracı olarak görülen NATO'nun, Ukrayna-Rusya savaşının çıkmasında çok önemli bir etkisinin olduğu ifade edilebilir.

sürece akan kanın ve gözyaşlarının sonu gelmeyecektir.

2.2. ABD ve Onun Başını Çektiği Batı İttifakının Savaşta Konumu

Dünya bugün üç kutuplu bir görünüm arz etmektedir. Yerkürede yaşananlar, büyük ölçüde bu küresel güçlerin etrafında cereyan etmektedir. ABD çekim alanında bulunan AB ve NATO gibi örgütler; Batı eksenli kutbu oluştururken, Rusya ve Çin diğer iki kutbu meydana getirmektedir. Müesses nizamda tek söz sahibi olmak isteyen ABD; önce Rusya'nın, ardından Çin'in küresel gücünü yok etmeyi hedeflemektedir. Bu nihai hedefine ulaşmak için ABD uzun soluklu bir strateji ve dış politika izlemekte, zaman zaman müttefikleri ile iş birliğine giderek veya NATO gibi dış politika araçlarından yararlanarak barış, demokrasi ve refah getirme bahanesiyle dünyanın değişik bölgelerinde istikrarsız bir ortam yaratmaktan kaçınmamaktadır. Bu kaniya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) ve Varşova Paktının 20 inci yüzyılın sonlarına doğru dağılmasında ABD'nin izlediği politikaya dayanılarak varılmıştır. Ayrıca, NATO aracılığıyla sürdürülen Rusya'yı çevreleme politikası üzerine patlak veren Ukrayna-Rusya savaşında ABD'nin yaklaşımı bu kaniyi desteklemektedir. Benzer şekilde, yeni bir dünya düzeninin kurulması noktasında ABD Başkanı Biden'ın yakın bir zamanda sarf ettiği sözleri (4), tek kutuplu bir dünya tezini destekleyen argümanlar arasında sayılmaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki; dünyanın böyle bir sonuca doğru evrilmesi; bugün ağır-aksak da olsa işleyen denge-kontrol düzenini ortadan kaldıracığından yeryüzünün istikrarı ve güvenliği için büyük bir risk ve tehdit oluşturabilecektir.

ABD'yi uzun vadede tek küresel güç olmasına giden süreçte önemli bir yere sahip olan Ukrayna-Rusya sa-

vaşı ile ilgili olarak şu hususun altını bir kez daha çizmekte yarar vardır: Kendi aralarındaki ilişkilerde parçalı bulutlu bir seyir izleyen ABD'nin başını çektiği Batı ittifakı; savaşın başlamasıyla birlikte aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak Rusya'ya karşı birleşmiş ve bir bütün halinde hareket etmişlerdir. Maruz kaldığı ağır ekonomik ve mali yaptırımlardan Rusya'nın zaman içinde olumsuz etkilenmesi beklenmektedir. Umudunu bağladığı Çin ve Hindistan'a ilaveten savaş sürecinde yaptırımlara uyma noktasında net bir kararı bulunmayan diğer ülke ve bölgesel kuruluşlarla planladığı iş birliği seviyesine ulaşmazsa, iç dinamiklere ve global şartlara da bağlı olarak Rusya'nın küresel gücünü büyük ölçüde kaybedebileceği ve dağılmaya kadar varabilecek gelişmelere maruz kalabileceği konuşulmaktadır. Gelişmelere ve tercihlerine bağlı olarak Batı bloku ile iş birliği yapan bir Çin'in gücünü koruyabildiği bir resimle karşılaşılabilir gibi, Rusya'nın kaderin paylaşan bir Çin portresini görmek mümkün olabilecektir. Fakat ABD'nin tek başat güç olduğu yeni müesses nizamın günün birinde kurulabilmesi için verilen mücadeleye devam edilecektir.

Ukrayna-Rusya savaşını iyi analiz edildiğinde süreçten en çok zarar görenlerin başında Ukrayna ve Rusya gelirken, enerji konusunda büyük ölçüde Rusya'nın doğalgazına bağlı olan Almanya ve diğer AB ülkeleri ile ikili ticari ilişkileri bulunan Türkiye'nin önemli ölçüde olumsuz etkilendiği görülmektedir. Buna karşılık, en az zarar gören veya bu savaşta fırsata çeviren ülkelerin de bulunduğu bir gerçektir. Bu ikincisine ABD ve onun yakın müttefikleri İsrail ile Amerika'nın büyük ölçüde etkisi altında bulunan Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyeleri örnek olarak verilebilir.

2.3. NATO'nun İzlediği Stratejinin Savaş Etkisi

Tek kutuplu bir dünya düzenini kurma, müesses nizamda tek söz sahibi olma sürecinde ABD'nin önemli bir dış politika aracı olarak görülen NATO'nun, Ukrayna-Rusya savaşının çıkmasında çok önemli bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Bir süredir uygulamaya koyduğu doğruya doğru genişleme stratejisi çerçevesinde üyelik vaat ve söylemleriyle Ukrayna'yı umutlandıran NATO; Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Rusya'nın kararlı duruşu ve tehdidiyle Ukrayna'nın NATO üyeliğinden bugün vazgeçilmiştir. Doğal olarak bu durum Ukrayna halkında ve yöneticilerinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmış, Batılılara olan güveni önemli ölçüde sarsmıştır.

NATO'nun, yeni tehdit ve risk algılamaları karşısında savunma stratejisi ve konseptinde gerçekleştirdiği değişiklikleri hayata geçirme kararlılığına devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede izlenecek politikalar, duruma göre dünya barışı ve istikrarına olumlu veya olumsuz etki edebilecektir. Rusya'dan tehdit algılayan İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerin NATO'ya olası üyelikleri, Rusya ile yeni bir krizin kapılarını aralayacaktır. NATO, bir yandan üyelerinin güvenliğini sağlamaya çalışırken, diğer yandan doğruya doğru genişleme stratejisinden dolayı çatışma ve istikrarsızlıkların tarafı ve aynı zamanda müsebbibi haline gelmiştir.

2.4. Çin, Hindistan ve Diğer Asya ve Orta Doğu Ülkelerinin Tutumu

Dünya toplam nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturan Çin ve Hindistan'ın, Batılı ülkelerce Rusya'ya karşı başlatılan ekonomik ve mali ambargo çağrılarında olumlu yaklaşma noktasında isteksiz davrandıkları, hatta bazı noktalarda uymadıkları

görülmektedir. Bu olumsuz tavrın Güney Kore ve Japonya dışındaki Orta Doğu, Asya ve uzak doğu ülkelerini de ihtiva ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ambargo uygulamayan Latin Amerika ülkelerinin de bu listeye dâhil edilmesiyle birlikte Rusya'nın, zarar ve kayıplarını ne ölçüde telafi edebileceğini gelişmeler ve zaman gösterecektir. Bilindiği üzere, Rusya'nın ihracat kalemleri ağırlıklı olarak doğalgaz, petrol, savunma sanayi ve bazı tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Ambargo kararlarına uymayan ülkelere kaçının Dolar cinsinden ticaret yapması engellenen Rusya ile Ruble ya da yerel para cinsinden değişim aracı ile ticaret yapmaya hazır oldukları noktasında pek çok soru işareti ve belirsizlik bulunmaktadır. Bundan başka, bahsi geçen Asya ve Uzakdoğu ülkelerinin, ABD ve Batının olası baskılarına karşı ne ölçüde ve ne kadar süreyle dayanabileceği hususu, açıklığa kavuşturulması gereken bir başka meseledir. Unutulmamalıdır ki, ABD Başkanı Biden yaptırımlar konusunda Çin'i ve ilgili ülkeleri uyarmış, uymamanın sonuçları olacağını vurgulamıştır. Bu konuda kesin olan bir şey varsa o da Rusya ekonomisinin ve halkının az ya da çok süreçten olumsuz etkilenebileceğidir. Etkilenmenin şiddetini ve kapsamını; savaşın sonu ile diğer bağımlı ve bağımsız değişkenler belirleyecektir.

3. BÖLÜM: SAVAŞIN TÜRKİYE'YE ETKİSİ VE ÜLKEMİZİN SÜRDÜRDÜĞÜ POLİTİKANIN KRİZ ÜZERİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Türkiye savaşın başından beri yurtdışında ve dışında genel kabul görmüş dengeli ve tarafsız bir politika izlemektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bir konuşmasında ifade ettiği gibi "Ne Rusya'dan ne de

NATO, bir yandan üyelerinin güvenliğini sağlamaya çalışırken, diğer yandan doğruya doğru genişleme stratejisinden dolayı çatışma ve istikrarsızlıkların tarafı ve aynı zamanda müsebbibi haline gelmiştir.

Ukrayna'dan vazgeçeriz" (5). Zira, Türkiye'nin her iki ülkeyle tarihten gelen köklü ilişkilerinin yanı sıra, bugün siyasal, sosyoekonomik, enerji, savunma, ticaret, tarım ve turizm gibi pek çok alanda ikili iş birliği ve karşılıklı çıkar ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim 2021 yılında Ukrayna ile 7,4 milyar ABD Doları olan ticaret hacmi, Rusya ile 34,7 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Ukrayna ile iş birliğinin kapsamı genişlerken enerjide Rusya'ya olan bağımlılık giderek artmaktadır. Türkiye, petrol ve özellikle doğalgaz ihtiyacının önemli bir miktarını Rusya'dan karşılamaktadır. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) verilerine göre 2020'de tüketilen 48,1 milyar metreküp doğalgazın %33,6'lık oranı Rusya'dan temin edilmiştir. Bundan başka Rusya; Mersin Akkuyu Nükleer Santralinin yapımını üstlenmiş bulunmaktadır. Santralin yapım çalışmaları planlandığı şekilde sürdürmektedir.

2021 yılında Türkiye'ye gelen her 100 turistten 23'ü Rusya ve Ukrayna'dan gerçekleşirken, Türkiye Müteahhitler Birliğinin 2022 yılı Ocak ayı raporuna göre 2021'de en fazla proje üstlenilen ülkelerin başında 11,2 milyar ABD Doları proje de-

Petrol ve özellikle doğalgaz gibi fosil enerji kalemlerinde Rusya'ya olan bağımlılığı azaltıcı önlemler alınmadığı veya başkaca alternatif enerji tedariki arayışlarına yönelinmediği takdirde, Türkiye fevkalade zor bir durumda kalabilecektir.

ğeri ile Rusya gelmektedir. Bu rakam, 2021 yılında 29,3 milyar ABD Dolarına çıkan toplam iş hacminin %38'ini ifade etmektedir.

Rusya ile Türkiye arasında akdedilen savunma anlaşmaları kapsamında S-400 hava savunma sistemleri ön plana çıkmaktadır. Sistemin toplam maliyetinin 2.5 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir. Savaş başlamadan önce S-400'lerin ikinci partisinin alımı gündeme gelmiştir. Bundan başka, Rusya'dan SU-35 savaş uçağı temini için bir niyet bildirimi söz konusu olmuştur. Öte yandan, Türkiye'nin Ukrayna ile olan askeri ilişkileri de yıldan yıla artış göstermektedir. 2019 yılından günümüze Kiev'e silahlı insansız hava araçlarının (SİHA) satıldığı bilinmektedir (6).

Türk-Ukraynalı veya Türk-Rus arasında evlilik yoluyla veya başkaca sebeplerle gerçekleşen sayıları on binlerle ifade edilen çifte vatandaşlığı hak etmiş bir toplumsal yapı gerçeğı göz ardı edilmemelidir. Bunlardan doğan çocukların varlığı da dikkate alınacak olursa, konunun sosyo-kültürel önemi ve ilişkiler ağında gelinen nokta daha kolay anlaşılacaktır.

Ticaret rakamları ve ilişkilerde gelinen aşamanın boyutu ve önemi ortadayken Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik ve mali yaptırımlardan dolayı savaş sürecinden ekonomik anlamda olumsuz etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye, Rusya'ya karşı ekonomik ve mali yaptırım uygulayan Batı bloku içinde yer almamasına rağmen uygulanan ambargo ve savaştan dolayı gelişmelerden menfi yönden etkilenmektedir. Mesela, doğalgaz ve petrol gibi enerji kalemleri ile hububat ve ayçiçek yağı gibi bazı tarım ürünlerini sağlıklı ve güvenli bir biçimde ithal edemediği için; tekstil, yaş meyve-sebze ve diğer ihracat kalemlerini Rusya ve Ukrayna'ya aynı gerekçelerle satamadığı, turizm gelirinde büyük kayıplar yaşayabileceği için Türkiye'nin kaybı büyük olacaktır. Söz konusu durumdan nihai olarak Türk, Rus ve Ukrayna halkı zarar görecektir.

Petrol ve özellikle doğalgaz gibi fosil enerji kalemlerinde Rusya'ya olan bağımlılığı azaltıcı önlemler alınmadığı veya başkaca alternatif enerji tedariki arayışlarına yönelinmediği takdirde, Türkiye fevkalade zor bir durumda kalabilecektir. Bunun önüne geçebilmek adına Türkiye'yi yönetenlerin alternatif arayışı içine girdiklerini, diğer bölge ülkeleriyle yapılan temas ve açıklamalardan anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, orta vadede İsrail ve Mısır doğalgazının boru hatlarıyla Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması ve bu hatlardan Türkiye'nin ihtiyacının bir bölümünün karşılanması tartışılmaktadır. Bundan başka, mevcut boru hatlarından temin edilen Azerbaycan, Türkmenistan ve İran doğalgazının miktarında artışa gidilmesi, Kuzey Irak doğalgazının satın alınması, ayrıca Katar ve Libya'dan daha fazla sıvılaştırılmış doğalgazın (LNG) ithal edilmesi, kısa vadede Türkiye'nin doğalgaz ve petrol ihti-

yacını önemli ölçüde giderebileceği düşünülmektedir. Bu alternatif yolların maliyetleri artırabileceği değerlendirilse de Rusya'dan kaynaklı olası enerji açığının bahsi geçen yollardan tamamlanması beklenmektedir. Bütün bunlara ilaveten, artan enerji ihtiyacını karşılamak için mavi vatanda hidro-karbon yataklarını arama faaliyetlerini genişleterek sürdürme, ülke içinde nükleer santral sayılarını artırma, rüzgâr ve güneş enerjisi potansiyelinden daha fazla yararlanma, hidrolik ve termik santrallerin sayısını ve mevcutlarının kapasitesini artırma, jeotermal enerji kaynaklarına yeni yatırımlar yapma ve deniz dalgalarından enerji üretme gibi diğer alternatif enerji kaynaklarını azami ölçüde değerlendirme noktasında Türkiye'nin yakın bir gelecekte önemli adımlar atacağı mütalaa edilmektedir. Bu konuda en münasibi olan kendi yağında kavrulmadır. Özetle, Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlar ve dünyada ortaya çıkan belirsizlik ortamı, ülkemizin kendi kendine yeten ve sürdürülebilir bir enerji politikasını hayata geçirmesini zorunlu kılmaktadır.

Mevcut savaşın etkisiyle birlikte, Batı ülkelerinde yaptırımlara maruz kalan Rus oligarkların, destinasyonları arasına Türkiye'yi dahil ettikleri, bunun bir sonucu olarak bu kişilere ait servetin ve önemli bir miktarda sermayenin Türkiye'ye girebileceği ifade edilmektedir. Bahsi geçen sermaye girişi veya oligarklarca yapılacak yatırımların değeri ve büyüklüğünün ne olacağı tartışma konusu olurken bu konuda Batı'dan gelebilecek olası baskılara karşı Türkiye'nin ne kadar direnebileceği noktasında şu aşamada bir şey söylemek doğru olmayacaktır. Bununla birlikte, BM kararları dışında, Rusya'ya karşı yaptırım uygulayan ülkeler listesinde bulunmayan Türkiye, ambargoların beklenen etkiyi vermemesi ve istenilen sonuca ula-

şilamaması durumunda, ilerleyen zamanlarda ABD'nin başını çektiği Batılı ülkeler ve kuruluşlarca önce eleştirilmeye başlanacağı, bilahare yaptırım uygulayan ülkeler listesine Türkiye'nin dâhil olması noktasında, talep ve tedrici olarak baskılara maruz kalabileceği değerlendirilmektedir.

Savaş ve ambargolar nedeniyle ülkelerinden ayrılan Ukraynalıların ve Rusların Antalya başta olmak üzere bazı illerimize yerleşmeye başladıklarına, bir kısmının gittikleri yerlerde gayrimenkul satın aldıklarına dair bilgiler alınmaktadır (7). Bu durumun, Türkiye'de uzun vadede sorun oluşturma potansiyeli vardır. Ülkemize buralardan gelebilecek kitlesel göç hareketleri veya zamanla yerleşen yabancı sayısının hazmedilebilir bir seviyeyi aşması, ciddi risk ve sorunları beraberinde getirebilecektir. Sözü edilen olası sorunlardan ilki şudur: Belirli bir sermaye girişinden dolayı veya başkaca sebeplerden dolayı elde edilecek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı sayesinde ülkemizde yeni bir Hıristiyan Ortodoks azınlığın ortaya çıkmasına zemin hazırlanmış olacaktır.

Her ne kadar Türkiye'de hangi gayrimüslim cemaatin azınlık olduğu tanımlanmış olsa da fiiliyatta durum öyle olmamaktadır. Bu konuda Batılı ülkeler ve uluslararası sözleşmeler; azınlık kavramını çok geniş yorumlayarak Türkiye'den tamamen farklı bir yaklaşım ortaya koymaktadırlar. İkinci soruna gelince, Fener Rum Patrikhanesi ile Rus Ortodoks kilisesi arasında son yıllarda yaşanan kriz ortamı, bu yolla Türkiye topraklarına taşınmış olacaktır. Türkiye'deki Ortodoksların dini liderliğini uhdesinde bulundurduğunu iddia eden Fener Rum Patrikhanesi; Ukraynalı Ortodokslardan yana tavır takınarak Rus Ortodoks cemaatinde ciddi bir huzursuzluğa sebebiyet verebilecektir. Bugün birlikte barış ve huzur içinde yaşayan Ukraynalı ve Rusların, çeşitli nedenlerden dolayı günün birinde sulh ortamından uzaklaşarak Türkiye'nin kamu düzeni ve güvenliğini menfi yönde etkilemeyeceklerinin, dış müdahalelere zemin hazırlamayacaklarının garantisini kimse veremez. Unutulmamalıdır ki; Rusya başka ülkelerde yaşayan soydaşlarını veya Ortodoks mezhebine mensup cemaatlerin haklarını koruma ve güvenliklerini

Savaş ve ambargolar nedeniyle ülkelerinden ayrılan Ukraynalıların ve Rusların Antalya başta olmak üzere bazı illerimize yerleşmeye başladıklarına, bir kısmının gittikleri yerlerde gayrimenkul satın aldıklarına dair bilgiler alınmaktadır.

sağlama bahanesi veya gerekçesi ile ülkelerin içişlerine karışmayı ve Rusların yaşadığı bölgeleri işgal ve bilahare ilhak etmeyi meşru saymaktadır. Osmanlı tarih sayfaları bunun örnekleri ile doludur. Ayrılıkçı Rusları koruma bahanesi ve başka gerekçeler ile Ukrayna toprağı Kırım'ın 2014 yılında ilhakı, Ukrayna Donbass bölgesinin 2022 yılı Şubat ayı sonunda aynı saiklerle işgali; yakın tarihimizde Rusların askeri müdahalesine tanıklık eden olaylardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel Değerlendirme

Rusya'nın kendince haklı gördüğü gerekçeler ışığında Ukrayna'ya silahlı müdahalede bulunmasıyla başlayan Ukrayna-Rusya Savaşının kısa, orta ve uzun vadede nasıl bir seyir izleyeceği, etki ve sonuçlarının ne türden gelişme ve değişimlere yol açabileceğini bilmek şüphesiz kolay değildir. Fakat bilinen bir şey var ise o da söz konusu savaş ile birlikte küresel barış ve istikrarın derin yara aldığı, savaşan ülkelerin birçok bakımdan zarar gördüğü, Rus doğalgaz ve petrolüne büyük ölçüde

bağımlı olan ülkelerin olumsuz etkilendiği; buna mukabil, savaştan görece daha az olumsuz etkilenen, hatta onu fırsata çeviren ülkelerin de bulunduğu. ABD, İsrail, Mısır ve OPEC üyeleri bu konuda ilk aklı gelen ülkelerdir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) ve Varşova Paktı'nın 20 inci yüzyılın sonlarında dağılmasıyla birlikte temelleri atılan, ABD'de müteşekkil tek kutuplu yeni bir müesses nizamına doğru bir evrilme söz konusudur. Bunun için ilk aşamada günümüz küresel güçlerden biri olan Rusya'nın etkisiz kılınması, bilahare ABD ve Çin'den oluşan iki ku-

tuplu müesses nizamın bir dönem varlığını sürdürmesi öngörülmektedir. Ukrayna-Rusya Savaşı, ABD'nin egemen olduğu bir dünya düzenine doğru giden süreçte önemli bir mihenk taşı oluşturmuştur. Bu çerçevede, ABD'nin yaşanan bu savaşın bir an önce sona erdirilmesi noktasında niyetinin samimi olmadığı düşünülmektedir. ABD Başkanı Biden'ın, Rus lider Putin hakkında sarf ettiği kışkırtıcı sözlerin, ateşkes ve barışın tesisine hizmet etmeyeceği aşikârdır. Büyük resme ulaşma adına savaşın uzaması, Rusya'nın olabilecek en kötü duruma düşerek küresel güç vasfını yitirmesi şüphesiz ABD'nin beklentisine uygun ola-

OPEC'e üye ülkeler, bu savaşta petrol ve doğalgaz arzını artırmayarak milyarlarca ABD Doları kazanmışlardır.

çaktır. Nihai hedefine uygun olarak ABD; savaşın başlamasıyla birlikte NATO ve AB içinde var olan anlaşmazlıkları ortadan kaldırarak bütünleşmeyi sağlamış, Batı ittifakını bir bütün olarak kendi etrafında toplamayışmıştır.

Yakın zamanda Doğu Akdeniz'de keşfedilen büyük miktardaki doğalgaz rezervleriyle kendinden söz ettiren İsrail ve Mısır'ın bu enerji kaynağı Rus doğalgazına alternatif olabilecektir. ABD ve Batılı ülkelerle iyi ilişkiler içinde bulunan söz konusu ülkelerin doğalgaz rezervleri orta vadede üretime dönüştürülerek boru hatları vasıtasıyla Avrupa'ya ulaştırılabilecektir.

OPEC'e üye ülkeler, bu savaşta petrol ve doğalgaz arzını artırmayarak milyarlarca ABD Doları kazanmışlardır. Örneğin, Suudi petrol şirketi ARAMCO'nun 2021 yılı net kazancı 110 milyar ABD Dolarını bulmuştur **(8)**. Olan, fosil enerji kaynaklarından yoksun ülkelere ve onların halklarına olmuştur.

Türkiye savaşın başından itibaren yurtiçinde ve dışında genel kabul görmüş dengeli ve tarafsız bir politika izlemektedir.

Türkiye savaşın başından itibaren yurtiçinde ve dışında genel kabul görmüş dengeli ve tarafsız bir politika izlemektedir. Türkiye savaşın sona ermesi ve barışın tesisi için diplomasinin birçok çeşidini kullanmaktadır. Bu çerçevede, bu konuda yaptığı pek çok girişime ilaveten savaşan tarafların dışişleri bakanlarını Antalya Diplomasi Forumu'nda bir araya getirmiş, akabinde Dışişleri Bakanını temaslarda bulunmak üzere Moskova ve Kiev'e göndermiş, son olarak da iki tarafın heyetlerini İstanbul'da buluşturmuştur. Türkiye'nin bu konudaki çabaları dünyada takdir toplamış ve ülkemizin saygınlığını ve önemini kat be kat artırmıştır.

Rus doğalgazı ve petrolüne olan bağılıktan kurtulma veya olan bağılılığı azaltma adına gereği yapılmadığı veya Rusya'nın anılan enerji kalemlerine yönelik ilerleyen zamanlarda uluslararası toplum tarafından uygulanabilecek kapsamlı ambargo, sınırlama veya başkaca yaptırımlara karşı şimdiden yeni arayışlara girilmediği takdirde, ülkemizin bundan fevkalade olumsuz etkileneceği kaçınılmazdır. Bunun önüne geçebilmek adına Türkiye'yi yönetenlerin alternatif arayışı içine girdiklerini, ilgili bölge ülkeleriyle yapılan temas ve açıklamalardan anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, inşa edilecek boru hatlarıyla İsrail ve Mısır doğalgazının orta vadede Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması ve bu hatlardan Türkiye'nin ihtiyacının bir bölümünün karşılanması tartışılmaktadır. Kısa vadede ise Kuzey Irak doğalgazının Türkiye'ye getirilmesi gündeme gelirken, Azerbaycan, Türkmenistan ve İran'dan tedarik edilen doğalgazının miktarında artışa gidilmesi, atılacak adımlar arasında bulunmaktadır. Bunlara ilaveten, Katar ve Libya'dan daha fazla sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithal etmek, Avrupa piyasasına girmeye

İnişli ve çıkışlı bir yol izleyen dünya barışı ve istikrarı Ukrayna-Rusya Savaşıyla birlikte belirsizliklerle dolu bir hal almıştır.

hazırlanan ABD'den kaya gazı veya LNG temin etmek suretiyle Türkiye'nin fosil yakıt ihtiyacının önemli ölçüde karşılanabileceği düşünülmektedir. Bu alternatif yolların maliyetleri artırabileceği değerlendirilse de enerji noktasında Rusya'ya olan bağılılığın ve yaptırımlardan kaynaklı olası enerji açığının buralardan ikame edilmesi beklenmektedir. Bütün bunlara ilaveten, artan enerji ihtiyacını karşılamak için karada ve denizlerde fosil yakıtlarını arama ve tarama faaliyetlerine ağırlık verme, nükleer santral sayısını artırma, rüzgâr ve güneş enerjisi potansiyelinden daha fazla yararlanma, hidrolik ve termik santrallerinin sayısını ve mevcutlarının kapasitesini artırma, jeotermal kaynaklarına yeni yatırımlar yapma ve deniz dalgalarından enerji üretme gibi diğer alternatif enerji kaynaklarından azami ölçüde yararlanma noktasında Türkiye'nin yakın gelecekte önemli adımlar atacağı mütalaa edilmektedir. Özetle, savaşın dolayısıyla Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlar ve dünyada ortaya çıkan belirsizlik ortamı, ülkemizin çok boyutlu ve sürdürülebilir bir enerji politikası izlemesini zorunlu kılmaktadır.

Öneriler

İnişli ve çıkışlı bir yol izleyen dünya barışı ve istikrarı Ukrayna-Rusya Savaşıyla birlikte belirsizliklerle dolu bir hal almıştır. Bu durumu tersine çevirmek, oluşan risk ve tehditleri

en aza indirmek insanoğlunun elindedir. Bunun için önce Ukrayna ve Rusya Savaşında ateşkesin sağlanması, bilahare kalıcı bir barış anlaşmasının imzalanması elzemdir.

Barışın ve istikrarın hâkim kılındığı, daha yaşanabilir bir dünyayı tesis edebilmek için aşağıda sunulan öneriler yol gösterici olabilecektir.

- Dünya barışını tesis edebilecek ve koruyabilecek BM Güvenlik Konseyi benzeri yeni bir yapılanmaya gidilmesi veya mevcudun dünya koşullarına ve gerçeklerine uygun olarak revize edilmesi,
- Denge-kontrol sisteminin işleyebilmesi için çok kutuplu bir dünya düzeninden taviz verilmemesi, bu yapılanma içinde küresel

güçlerden hiçbirinin dünya barışını ve istikrarını tehlikeye sokabilecek faaliyetine izin vermeyecek bir sistemin kurulması,

- Yeni bir sömürü düzeni kurmasızın dünyadaki yer altı ve yer üstü zenginliklerin dengeli ve adil bir biçimde insanlığın hizmetine sunulması.

SONNOTLAR

- (1) Putin'in Ukrayna'yı işgal girişiminin ardından birçok ülke Rusya'yı kültürel alanda boykot ediyor. Almanya'da Putin'in dostu olarak bilinen Münih Filarmoni Orkestrası şefi Valery Gergiev savaşı kınamayınca görevinden kovuldu. İrlanda, Rus sanatçıların planlanmış etkinliklerini askıya aldı. İngiltere, Moskova Bolşoy Balesi'nin sahneleyeceği 21 gösteriyi iptal etti. Ukrayna Film Akademisi Rus filmlerine boykot çağırısı yaptı. Disney ve Sony, ülkedeki gösterimlerini durdururdu, Warner Bros., 'Batman' filmini 'Ukrayna'daki insani kriz' nedeniyle Rusya'da vizyona sokmaktan vazgeçti.

(Saliha SULTAN , "Putin'in elindeki silah Rus sanatçıları vurdu.", *Karar Gazetesi*, (02/03/2022).

<https://www.karar.com/kultur-sanat-haberleri/putinin-elindeki-silah-rus-sanatcileri-vurdu-1654044>)

- (2) Almanya'da bir hastane Rus ve Belaruslu hastaları kabul etmiyor.", *Haber Com*, (11/03/2022).

<https://www.haberturk.com/son-dakika-almanya-da-hastaneden-flas-rus-ve-belaruslu-hasta-karari-3372002>

- (3) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre 18/03/2022 tarihi itibarıyla 41 milyon nüfuslu Ukrayna'nın 10 milyonu yaşadıkları yerleri terk etmişlerdir. Bunlardan 3,5 milyonu başka ülkelere göç etmişlerdir. (<https://www.unhcr.org> , 18 Mart 2022.)

- (4) ABD Başkanı Joe Biden, "Artık bir şeylerin değişme zamanı geldi. Yeni bir dünya düzeni kurulacak ve biz buna önderlik etmeliyiz. Bunu yaparken özgür dünyanın geri kalanını da birleştirmemiz gerekiyor."

("Biden: Yeni dünya düzenine biz önderlik etmeliyiz.", *TRT Haber*, 22 Mart 2022, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/biden-yeni-dunya-duzenine-biz-onderlik-etmeliyiz-665870.html>)

- (5) "Erdoğan: Ne Rusya'dan ne de Ukrayna'dan vazgeçeriz." , *Deutsche Welle* Türkçe, (23/02/2022).

<https://www.dw.com>

- (6) Havva GÜMÜŞKAYA, "Ukrayna-Rusya savaşı Türkiye'yi nasıl etkiler?" *Bir Gün*, (15.02.2022).

<https://www.birgun.net>

- (7) İçişleri Bakanı Süleyman SOYLU 21/03/2022 tarihinde TVNET'ten bir grup gazeteciye verdiği mülakatta Ukrayna-Rusya savaşı nedeniyle ülkemize 58 bin Ukrayna vatandaşının geldiğini, bunlardan bir kısmının Ahıska ve Kırım Türklerinden oluştuğunu belirtti. <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soyulu-tv-nette-yayinlanan-net-bakis-ozel-programinda-gundeme-iliskin-sorularini-yanitladi>

- (8) Saudi Aramco artan petrol fiyatlarının etkisiyle 2021 yılında kârının yüzde 124 artışla 110 milyar dolara ulaştığını açıkladı. Firma son çeyrek ödemeleriyle beraber 2021 yılı için hissedarlarına toplam 75 milyar dolarlık temettü ödemesi yapmış olacak. ("Saudi Aramco'dan 110 milyar dolar net kâr" , *Haber Türk*, 20/03/2022, <https://www.haberturk.com/saudi-aramco-dan-110-milyar-dolar-net-kr-3381639-ekonomi>)

KAYNAKÇA

"Almanya'da bir hastane Rus ve Belaruslu hastaları kabul etmiyor." , *Haber Com*, (11.03.2022).

<https://www.haber.com/almanyada-bir-hastane-rus-ve-belaruslu-hastalari-kabul-etmiyor-603344/>

Bakan Soylu, TV NET'te Yayınlanan Net Bakış Özel Programında Gündeme İlişkin Soruları Yanıtladı, (21.03.2022). <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soyulu-tv-nette-yayinlanan-net-bakis-ozel-programinda-gundeme-iliskin-sorularini-yanitladi>

"Biden: Yeni dünya düzenine biz önderlik etmeliyiz." , *TRT Haber*, (22/03/2022).

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/biden-yeni-dunya-duzenine-biz-onderlik-etmeliyiz-665870.html>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (<https://www.unhcr.org>)

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (<https://www.epdk.gov.tr/>)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (<https://www.enerji.gov.tr/>)

"Erdoğan: Ne Rusya'dan ne de Ukrayna'dan vazgeçeriz." , *Deutsche Welle* Türkçe, (23.02.2022).

<https://www.dw.com>

GÜMÜŞKAYA, Havva "Ukrayna-Rusya savaşı Türkiye'yi nasıl etkiler?" *Bir Gün*, (15.02.2022). <https://www.birgun.net>

Kültür ve Turizm Bakanlığı (<https://www.ktb.gov.tr/>)

Milli Savunma Bakanlığı (<https://www.msb.gov.tr/>)

"Saudi Aramco'dan 110 milyar dolar net kâr", *Haber Türk*, (20/03/2022). <https://www.haberturk.com/saudi-aramco-dan-110-milyar-dolar-net-kr-3381639-ekonomi>

SULTAN Saliha "Putin'in elindeki silah Rus sanatçıları vurdu.", *Karar Gazetesi*, (02/03/2022). <https://www.karar.com/kultur-sanat-haberleri/putinin-elindeki-silah-rus-sanatcileri-vurdu-1654044>

Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://www.tarimorman.gov.tr/>)

Ticaret Bakanlığı (<https://ticaret.gov.tr/>)

Türkiye Müteahhitler Birliği (<https://www.tmb.org.tr/tr>)